

Nr 15.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 143 i första kammaren av herr *Tjällgren m. fl.* och nr 240 i andra kammaren av herr *Pettersson i Dahl m. fl.* hemställes »att riksdagen måtte besluta, att ingen valkrets skall välja färre än fem riksdagsmän såväl till första som andra kammaren med undantag för Gotlands läns valkrets, vilken till andra kammaren liksom hittills bör utse tre riksdagsmän, samt att konstitutionsutskottet måtte utforma förslag till erforderliga författningsändringar».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 6 § 2 mom. riksdagsordningen skola för val till första kammaren Stockholms stad och Göteborgs stad utgöra var för sig en valkrets; annan stad, som ej deltagar i landsting, tillhör samma valkrets som det landstingsområde, vari staden förut ingått; flera landstingsområden kunna sammanföras i en valkrets; men ej må landstingsområde delas å skilda valkretsar. Enligt 1 § lagen om val till riksdagen har i överensstämmelse med anförda stadgande i åtskilliga fall en sammanslagning av flera landstingsområden till en valkrets ägt rum. Sålunda utgöra för närvarande femton landstingsområden tillsammans sju valkretsar och tre valkretsar omfatta vardera, förutom ett landstingsområde, stad som icke deltagar i landsting.

För andra kammarens del finnes inget grundlagsstadgande angående principerna för valkretsindelningen; i 14 § riksdagsordningen hänvisas i detta avseende till lagen om val till riksdagen, där indelningen i valkretsar regleras i 30 §. Ehuru icke direkt uttalad har dock den principen iakttagits, att i allmänhet varje län skall bilda en valkrets; även där undantag härifrån gjorts, ha dock aldrig skilda län eller delar av sådana förts till en och samma valkrets.

Enligt 6 och 15 §§ riksdagsordningen skall antalet mandat för varje förstakammar- resp. andrakammarvalkrets stå i relation till folkmängden inom området; dock skall vid val till andra kammaren ingen valkrets utse färre än tre riksdagsmän — en bestämmelse som endast äger tillämpning beträffande Gotlands län. Fördelning av mandaten, som enligt nämnda paragrafer fastställas av Konungen vart tionde år för första kammarens del och vart fjärde år för andra kammarens del, skedde senast för första och andra kammaren år 1941 resp. år 1944. Antalet riksdagsmän, som valkretsarna enligt dessa kungörelser äga utse, framgår av följande uppställning.

Första kammaren				Andra kammaren			
5	riksdagsmän	utses i	2 valkretsar	3	riksdagsmän	utses i	1 valkretsar
6	»	»	» 5 »	5	»	»	» 6 »
7	»	»	» 4 »	6	»	»	» 2 »
8	»	»	» 1 »	7	»	»	» 2 »
9	»	»	» 2 »	8	»	»	» 4 »
10	»	»	» 3 »	9	»	»	» 5 »
12	»	»	» 1 »	10	»	»	» 5 »
14	»	»	» 1 »	11	»	»	» 2 »
				22	»	»	» 1 »

I nu förevarande motioner framhålles att med den befolkningsomflyttning, som pågår främst till de stora städerna, vilka utgöra egna valkretsar, risk uppstår för att den ena valkretsen efter den andra, därest man bibehåller nu gällande fördelningsregler, får sin parlamentariska representation reducerad till färre än 5 mandat. Ett mandatantal lägre än fem skulle icke ge tillbörlig rättvisa åt de olika partierna inom det proportionella valsystemets ram, och då en utvidgning av valkretsarna avvisas, föreslås i motionerna att bestämmelserna rörande mandatfördelning så ändras att ingen valkrets, med undantag för Gotlands län, skall välja färre än fem riksdagsmän.

Enligt utskottets mening saknas anledning att frångå den hävdvunna principen för mandatens fördelning, enligt vilken varje valkrets, med undantag för Gotland, äger utse riksdagsmän i relation till sin folkmängd. Denna princip är enligt utskottets mening en naturlig konsekvens av kravet på alla medborgares likställighet i politiskt hänseende. Genom en omreglering i enlighet med motionärernas förslag skulle för övrigt det av dem avsedda syftet näppeligen uppnås. Det mandat, som, på sätt de avsett, skulle tillfalla en valkrets, kan komma att tagas från valkrets som har sex mandat lika väl som från någon av de största valkretsarna. De olägenheter, som otvivelaktigt äro förenade med valkretsar med alltför liten befolkning, skulle kunna elimineras genom att valkretsarna gjordes större. En sådan lösning vill dock utskottet icke för närvarande förorda, då valkretsindelningen, som i stort ansluter till länsindelningen, vunnit hävd. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Karl August Johanson, Herlitz, Elmgren, Mattsson, Lindén*, Gustavson, Sandberg, Englund och Damström;

från andra kammaren: herrar Nolin, Norén, Kyling, Spångberg, fru Björck, herrar Gustafsson i Bogla, Hansson i Skediga, Hægglöm*, fru Svedberg och herr Larsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Jones Erik Andersson, Gustavson* och *Hansson* i Skediga som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning i motionernas syfte.
